

Kampen om den motoffentlige posisjonen¹

Unn Conradi Andersen
Senter for tverrfaglig kjønnsforskning
Universitetet i Oslo
u.c.andersen@stk.uio.no

Abstract

This article documents the current struggle for the counterpublic position in the Norwegian public sphere. The point of departure is the massive media debate that took place after the distribution of the Free Speech Prize to Nina Karin Monsen, April 2009. Nina Karin Monsen has repeatedly been referred to as a representative for a marginalized and oppositional voice; a position that rarely achieves acknowledgment in the media. This position has a lot in common with the counterpublic position, which is often placed in conflict relative to the mainstream media. Does Monsen hold such a counterpublic position in the debate about the Equal Marriage Act? What other kinds of groups may inhabit the counterpublic position in this debate? In relation to the debate about marriage institutions in the spring of 2009, this analysis reaches the conclusion that it is difficult to identify a real counterpublic position. The critical voices against marriage, within which a real counterpublic position could be held, are silenced. The Gay Rights Movement and Monsen both draw upon the powerful victim discourse, a discourse that seems to grasp better advantages, both rhetorically and politically, than the counterpublic position.

Keywords: Counterpublics, biopolitics, heteronormativity

Innledning

Utdelingen av Fritt Ords Pris til Nina Karin Monsen våren 2009 satte i gang en lengre og til dels opphetet debatt i norske medier. Monsen fikk prisen blant annet på bakgrunn av sitt engasjement mot felles ekteskapslov.² Denne debatten er prinsipielt viktig fordi den synliggjør at det finner sted en ideologisk kamp om forståelsen av den motoffentlige posisjonen i den norske medierte offentligheten. I den pågående mediedebatten som fulgte ble Monsen stadig referert til som representant for en marginalisert og opposisjonell stemme; en posisjon som sjelden får tilgang til mediene. Denne posisjonen har mye til felles med den motoffentlige posisjonen, som ofte står i et konfliktfylt forhold til mainstreammediene (Fraser 1992). I denne artikkelen vil jeg drøfte om det reelt sett fantes noen motoffentlig posisjon i debatten om felles ekteskapslov våren 2009. For å belyse dette spørsmålet stiller jeg noen underspørsmål: Pågår det en kamp om den motoffentlige posisjonen i norsk offentlighet? Hvem innehar de privilegerte posisjonene med hensyn til ekteskapsbegrepet, og hvordan blir denne posisjonen eventuelt utfordret? Finnes det diskurser som er brakt til taushet i debatten? Disse spørsmålene er med på å nyansere hovedproblemstillingen, nemlig hvorvidt det fantes en reell motoffentlig posisjon i debatten om felles ekteskapslov.

Begreper og teoretiske perspektiv

Jeg ønsker å revitalisere begrepet motoffentlighet i en politisk virkelighet der mediene setter politisk dagsorden, og der ulike aktører ønsker innflytelse i denne medierte offentligheten. Motoffentlighetsbegrepet er velegnet til å analysere fram hvilke posisjoner og temaer som er utgrenset fra mainstreammediene, og som kjemper om å komme inn. Ordet motoffentlig er beslektet med ordet motkultur, men er ikke helt det samme. 'Motkultur' viser til grupper som inntar en bevisst avstandstagen til deler av den dominerende kultur, som for eksempel nynorskbevegelsens kamp for språket (Rokkan 1967), eller arbeiderklassegutters motkultur på skolen (Willis 1977). Motoffentligheter representerer også opposisjonelle holdninger, men er alltid spesifikt koblet til en større offentlighet. Begrepet er knyttet til kritisk teori, og ble første gang begrepsfestet av de tyske sosiologene Oscar Negt og Alexander Kluge om grupper som formulerer felles kampsaker, og som deretter

konstituerer motoffentligheter før de til slutt artikulere sine krav i den generelle offentligheten (Negt og Kluge 1974).³ De tenker seg at motoffentligheter vokser fram på følgende måte:

1. Den konstituerende fasen, da bevisstheten om den nye offentlighetens særpreg og kampsaker kommer for dagen.
2. Motoffentligheten konstituerer seg sosialt. Formulering av felles erfaringer og interesser.
3. Integrasjon og selvfølgelig artikulering av motoffentlighetens viktigste kampsaker i den generelle offentligheten.

Jeg vil anvende Negt og Kluges modell for å se på hvordan motoffentligheter eventuelt vokser fram i en norsk mediekontekst. Forståelsen av motoffentligheter er knyttet til et ønske om å problematisere at det finnes mer enn én norm for offentligheten. Viktig for min analyse er den amerikanske filosofen Nancy Frasers tanker om motoffentligheter, eller counterpublics. Disse er formulert i artikkelen *Rethinking the Public Sphere* (1992), der hun foretar en kritisk lesning av Jürgen Habermas' offentlighetsbegrep slik det ble formulert i hans klassiker *Borgerlig offentlighet* (2002 [1961]). Her redegjør Habermas for framveksten av en borgerlig offentlighet som består av frie borgere som fører rasjonelle samtaler i relasjon til staten og makten. Denne forutsetter ikke likhet i status men "ser bort fra all status" (Habermas 2002: 33). Fraser mener Habermas idealiserer den borgerlige offentlige sfære ved ikke å ta hensyn til det han selv peker på i undertittelen: At det handler om å undersøke framveksten av forfallet i en spesifikk offentlig sfære – den borgerlige. Hun peker på at det allerede samtidig med den borgerlige offentlighet oppstod en skare av konkurrerende motoffentligheter, som stod i et konfliktfylt forhold til denne:

Virtually from the beginning, counterpublics contested the exclusionary norms of the bourgeois public, elaborating alternative styles of political behavior and alternative norms of public speech. Bourgeois publics in return excoriated these alternatives and deliberately sought to block broader participation (Fraser 1992: 116).

Frasers definisjon av motoffentligheter er spesielt relevant i min analyse fordi hun så sterkt betoner at motoffentlighetene befinner seg på *utsiden* av mainstreammediene – men har et ønske om å påvirke disse. Med dette som ut-

gangspunkt blir det viktig å få tak i hvem som slipper til ordet i debatten om felles ekteskapslov, og hvilke posisjoner som eventuelt er brakt til taushet. Utgangspunktet for dannelsen av motoffentligheter er ofte ulik tilgang til makt, og ulik distribusjon av symbolske og materielle ressurser (Asen 2001: 8). Teorier om motoffentligheter har som et utgangspunkt at motstanden kommer nedenfra eller fra venstresida. For Fraser er det et poeng at de endringer som foregår i den private sfære, forankret i folks dagligliv, fortjener å gjennomgå en offentlig drøftelse: En demokratisk offentlighet må garantere for at minoriteter kan få muligheten til å overbevise andre om at det som i fortiden ble ansett som privat, nå har blitt felles og offentlig anliggende (Fraser 1992: 129). Homobevegelsen er eksempel på en slik type minoritet, som historisk har blitt forstått som ulike motoffentligheter med egne arenaer som organisasjoner, caféer, bibliotek, forlag og magasin. Spørsmålet er om det skjer en glidning i forståelsen av motoffentligheter i en norsk samtidskontekst, der motstanden blir ansett å komme fra tradisjonalistiske grupperinger og høyresida. Kan en slik posisjon eventuelt være motoffentlig om vi legger Frasers forankring (1989, 2003) om motoffentligheter til grunn?

Metode og utvalg

For å belyse ulike potensielt motoffentlige posisjoner, analyserer jeg debatten som oppstod i forbindelse med utdelingen av Fritt Ords Pris til Nina Karin Monsen våren 2009. I denne debatten står ulike diskurser mot hverandre. De politiske teoretikerne Ernesto Laclau og Chantal Mouffe analyserer ideologiske og hegemoniske kamper ved å bruke diskursteori. En diskurs er en relativ stabilisering (eller fiksering) av mening, men det finnes alltid et visst overskudd av mening som unnslipper de ulike fikseringsforsøk (Laclau og Mouffe 2002: 24). *Flytende betegnere* er de tegn som forskjellige diskurser kjemper om å fylle med mening på sin måte.

Mitt empiriske materiale omfatter, foruten selve avisdebatten, Nina Karin Monsens bok *Kampen for ekteskapet og barnet* (2009), forslag til *Felles ekteskapslov for heterofile og homofile par* (Ot.prp.nr. 33), samt delutredningen *Hva er et ekteskap*, skrevet av filosof Tove Pettersen.⁴

Fra selve papiravisdebatten har jeg ved å søke på Nina Karin Monsen i mediearkivet Retriever i perioden april, mai og juni 2009 fått 536 treff. Av disse treffene har jeg valgt ut og vurdert et 60-talls artikler som var relevant

for min problemstilling – det vil si artikler der det har vært eksplisitt strid om prisutdelingen til Monsen. Jeg har vektlagt artikler fra de meningsbærende riksmidlene, her forstått som *Aftenposten*, *VG*, *Dagbladet* og *Klassekampen*, samt fra *Morgenbladet*.⁵ Av dette materialet har jeg nærlest og analysert 13 kommentarer (som fordeler seg jevnt på alle 5 riksavisene) og 5 intervjuer (fra henholdsvis *Dagbladet*, *Aftenposten* og *Klassekampen*). Disse artiklene er valgt ut i fra et kriterium om at ekteskapsbegrepet *eller* den motoffentlige posisjonen står på spill; de er flytende betegnere som ulike motstridende diskurser kjemper om å fylle med mening. Ot.prp.nr. 35 gir informasjon om den hegemoniske diskurs, det vil si den diskurs som har lyktes i å etablere seg som den foreløpig dominerende (Laclau og Mouffe 2002: 90). Nina Karin Monsens (2009) bok gir et innblikk i en diskurs som utfordrer denne, men som ikke oppnår felles oppslutning. Dertil kommer de diskursene som er vanskelig å få øye på i denne debatten. Jeg vil altså se etter det marginaliserte som en indikasjon på mulige motoffentlige posisjoner som er brakt til taushet.

Det valgte materialet gir ikke en fyllestgjørende oversikt over de ulike diskursene som har vært i spill i debatten om felles ekteskapslov. I utgangspunktet dreier det seg om flere tusen avisartikler, samt flere delutredninger, som kunne ha blitt analysert langs ulike akser. Materialet er valgt ut i fra den kvalifisering at jeg kunne identifisere ulike diskurser som står mot hverandre og som påberoper seg å være motoffentlige. Analysen kan dermed gi en indikasjon på om det fantes reelle motoffentlige posisjoner i debatten om felles ekteskapslov.

Både i lovforslaget, og i mitt materiale for øvrig, er det mulig å definere minst to diskurser: En *tradisjonalistisk diskurs*, som Nina Karin Monsen trekker på, og en *rettighetsorientert diskurs*, som homobevegelsen trekker på. I tillegg kommer det en rekke andre mellomposisjoner og ytterliggående posisjoner.^{vi} Jeg har også valgt å identifisere en tredje diskurs som *kunne* vært italesatt, men som er marginalisert eller brakt til taushet. Denne kaller jeg en *ekteskapskritisk diskurs*. Jeg står nå tilbake med tre diskurser som kan begrepsfestes på denne måten:

Kamp om virkelighetsforståelse

Nina Karin Monsen trekker på en tradisjonalistisk diskurs. Den begrunnes teologisk, kulturelt og historisk med at stabile og universelle verdier og rammer er viktige for mennesket. Begrep som tradisjon, biologi, slekt og religion er

denne diskursens momenter. Diskursen impliserer at det er statens oppgave å legge til rette for og bevare ekteskapet mellom mann og kvinne, også fordi det ivaretar reproduktive oppgaver. Denne diskursen trekker på en samfunnsdiagnostikk som tilsier at 'alt flyter', der det flytende viser til at etablerte strukturer og institusjoner enten brytes ned eller mister sin funksjon (Bauman 2004, 2005). Å endre ekteskapsloven vil innebære "et sosialt, kulturelt og økologisk eksperiment med konsekvenser vi neppe overskuer", som det heter i bispemøtets flertall i høringsuttalelsen (Ot.prp.nr. 33: 19). Motsatt må den tradisjonalistiske diskursen forstås som å bygge på tradisjoner som skaper rutiner og gjentakelser og dermed kontinuitet mellom fortid, nåtid og fremtid (Giddens 1997: 79).

Mot den tradisjonalistiske diskursen, støter en *rettighetsorientert diskurs*. Denne impliserer at staten gjennom lovgivning bør sikre tilgangen til ekteskapet for alle uansett kjønn, og slik beskytte enkeltindivids interesser i tilknytning til for eksempel arv. Denne identitetspolitikken er bygd på sivile rettighets- og interesseorganisasjoner, som for eksempel Landsforeningen for homofile og lesbiske (LLH). Det er opp til staten å anerkjenne, eller bortvise, den rettighetsorienterte diskursen gjennom *biopolitikken*. Når det private livet (bio) blir statens anliggende har vi å gjøre med biopolitikk (Foucault 1999: 152). Det dreier seg om statens styring av den enkelte, eller overtakelse av 'omsorgen for selvet' (Foucault 2002). For at individet skal få rettigheter, må det tilpasse seg de normer som velferdsstaten, i form av lovgivningen, styrer gjennom (Stormhøj 2006: 118). Det kan synes som en forutsetning for innfrielsen av rettighetsdiskursen at den er tuftet på heteronormativiteten. Med heteronormativitet forstås her de institusjoner, forståelsesmåter og handlinger som får heteroseksualitetens livsformer og kultur til å fremstå som naturgitt, privilegert og nødvendig (Warner 2005).

I tillegg kommer det en tredje diskurs: *Den ekteskapskritiske diskursen* er kritisk til tosomheten og ekteskapet som majoritetens norm og ideal. Denne kritiske posisjonen setter spørsmålstegn ved ekteskapets privilegerte posisjon foran andre måter å organisere samliv på, og peker på at det er en motsetning mellom de måter deler av befolkningen organiserer sine nære relasjoner på, og myndighetenes satsning på parforholdet som det felles grunnlag som skal gi borgerne rettigheter (Andersen 2009: 138). Denne diskursen har stått sterkere historisk, som på 1970-tallet da homobevegelelsen ønsket et brudd med de borgerlige ideene om ekteskapet. Denne diskursen dukker også opp i debatten om felles ekteskapslov i Sverige i 2005, da det feministiske partiet

Feministisk initiativ (FI) foreslo en ny ekteskapslov som blant annet vil gi barn med tre sosiale foreldre juridisk rett til alle sine foreldre, ikke bare to av dem (Bromseth 2007: 91) Denne potensielt motoffentlige posisjonen er knapt hørbar i diskusjonen om felles ekteskapslov.

Hvem er det som forvalter de dominerende diskursene i en norsk mainstreamoffentlighet? Ifølge Fraser vil det ikke være mulig å definere motoffentligheter før vi har innkretset de privilegerte diskursene. Den såkalte *kulturkampen* som utspiller seg i Norge våren og sommeren 2009, danner en viktig kontekst for Nina Karin Monsen, og kan fortelle oss noe om hvem som anses å sitte i de dominerende posisjonene i medieoffentligheten.

Mot en ny kulturkamp?

Begrepet kulturkamp har vært aktuelt i ulike historiske faser, og viser blant annet til den uenigheten som oppstod i Norge på 1930-tallet mellom de kulturradikale og de kulturkonservative. Det finnes indikasjoner på at vi ser starten på en ny kulturkamp mot slutten av det første tiåret på 2000-tallet. Kulturkampen utfordrer *kulturradikalismen* og den påståtte venstresidas dominans, både i politikken, mediene og kulturen. Kulturradikalismen er opprinnelig knyttet til tanken om individets naturlige rettigheter og plikt til å gjøre opprør mot alt som hindrer dets frie utfoldelse. Vesentlig for kulturradikalismen er at den skal fungere som et korrektiv til statsmakten (Longum 1986, Lindhardt 2001). Kritikken mot kultur – og liberalradikalere og den såkalte kulturkampen er inspirert av strømninger i Danmark (Tjønneland 2009). Like etter det borgerlige regjeringsskiftet i 2001 hevder statsminister Anders Fogh Rasmussen fra det liberale partiet Venstre, at offentligheten blir preget av et regime av meningstyranner og politisk korrekte som lenge har undertrykt de som mente noe annet. Kulturradikalerne danner et ”system av sannheter som har gjort seg gjeldende i offentligheten, i kulturlivet og i fellesskapets institusjoner” (Lykkeberg 2009: 110). Nettopp begrepet ”system av sannheter” er adoptert i den norske debatten, som ikke har noen felles front, men består av journalister, forfattere og debattanter, som kritiserer kulturradikalerne for å innta en dominerende posisjon i mediene og politikken, som ikke gjenspeiler folkemeningen.⁷

Hovedkritikken mot kulturradikalerne er at de går fra opposisjon til posisjon, og dermed ikke lenger kan kalle seg utfordrere – eller de som skaper end-

ringsbetingelser. Staten har på en rekke områder lyttet til, og endog subsidiert, den kulturradikale opposisjonen, og legalisert utvidede rettigheter med hensyn til seksualitet, familie og fellesskap. Statens engasjement for å sikre rettigheter for homofile og lesbiske, stabilisere samboerskap og ekteskap gjennom velferdsordninger, samt å beskytte minoriteter gjennom diskrimineringsvern, er eksempel på dette (Mühleisen og Røthing 2009: 20). Særlig statsfeminismen har bidratt til å implementere opposisjon knyttet til kjønn og seksualitet gjennom likestillingspolitikken (Hernes 1987). Felles ekteskapslov må altså sees som uttrykk for en opposisjon som har blitt assimilert og kommet i posisjon.

Det er nettopp på bakgrunn av forståelsen av en slik maktforskyvning at Nina Karin Monsen blir lest inn som et uttrykk for en ny motoffentlig posisjon. Denne kulturkampen danner en idéhistorisk kontekst for mitt analysemateriale. Det finnes ulike diskursive posisjoner i denne striden – verdikonservative, neoliberale, kulturradikale – som jeg lar ligge her. I det videre skal jeg følge konflikten mellom rettighetsdiskursen og den tradisjonalistiske diskursen. På utsiden lurar den ekteskapskritiske diskursen.

Biologiske versus sosiale bånd

Våren 2009 bestemmer Fritt Ord altså at årets ytringsfrihetspris skal gå til Nina Karin Monsen. Hun mottar prisen for sitt ”gjennomreflekterte og uavhengige bidrag til en friere offentlig debatt”.⁸ Prisen blir utdelt for Monsens sammenhengende virke i mediene siden 1970-tallet. Den direkte foranledningen for prisutdelingen er likevel Monsens kamp mot felles ekteskapslov. Monsen utdypet sine synspunkt i flere intervju etter prisutdeling, blant annet her:

Det er de heterofile som bygger samfunnet og fører det videre. De homofile forbinder ikke en familie. De får ikke felles barn og lager ikke bånd, selv om de er glade i barna. De har klart å overbevise seg selv om at de har et felles barn, men det har de jo ikke.⁹

Monsen trekker her tydelig på en tradisjonalistisk diskurs. De heterofile forstås som samfunnsbyggere gjennom reproduksjon. De likekjønnede vil true denne biologiske ordenen. De vil lage en ny institusjon uten tette bånd. Løse bånd representerer ikke noe bestandig og stabilt, men tvert om noe ustabilt og flyktig. Det er felles biologiske barn som representerer stabilitet og utvikling for samfunnet, i motsetning til det ’konstruerte’. Denne samfunnsforståelsen

av noe oppløsbart og flytende kan også avleses direkte i høringsuttaletelsen til felles ekteskapslov, som her fra styringsgruppa i MorFarBarn.no:

Samfunnets sosiale scripts vil bli radikalt endret. Ingen rammer og roller vil ligge fast. Alt flyter. At dette vil føre til økt usikkerhet og forvirring i mange barns kjønnsutvikling og forståelse av seksualitet, og i dannelsen av identitet og selvbylde, er svært sannsynlig (Ot.prp. nr. 33: 22).

Her trekkes det på Bauman som ser en sammenheng mellom seksualisering i kulturen, nye boformer, prioritering av vennskap og liberale seksualitetsnormer og høy skilsmisseprosent, og dermed oppløsning av familien som samfunnets kjernefelleskap (Bauman 2004). Også Nina Karin Monsen tangerer Baumans samfunnsdiagnostikk i sin tekning (Jokstad 2008).

Flere aktører reagerte umiddelbart på prisutdelingen. Noen av dem vektla at det ikke er så enkelt å definere kjernefamilien i vår tid med høye skilsmissetall, og dermed 'mine og dine barn'. "Det finnes ingen ideell familie eller ideell barndom. (..) Å kunne gi barn kjærlighet, det er uavhengig av de voksnes kjønn eller samlivsform", skriver blant annet Tone Strømøy.¹⁰ "Historien er full av biologiske foreldre som vender barna sine ryggen når de trenger det som mest. Felles biologi er verken tilstrekkelig eller nødvendig for å skape en familie", skriver Anne Holt og Tine Kjær.¹¹ Felles for de fleste av denne typen innlegg er at de vektlegger den sosiale omsorgsrollen fremfor den biologiske, men ingen av dem utfordrer forestillingen om at et barn kan ha flere eller færre enn to sosiale og juridiske foreldre.

En del aktører reagerer også spesifikt på Monsens måte å ordlegge seg på. LLHs leder Karen Pinholt mener Nina Karin Monsen bruker det frie ord til å hetse og trakassere en sårbar minoritet, og at hun derfor ikke burde fått prisen.¹² Pinholt viser til at "Samme uke som Fritt Ords Pris ble offentliggjort, ble en homofil gutt satt fyr på i Tønsberg. Noen dager etterpå ble en lesbisk ungjente slått ned ved et homoutested i Oslo."¹³ Homoaktivisten Kim Friele går så langt som å levere tilbake sin Fritt Ord Pris fra 1978 som en protesthandling. Disse aktørene trekker alle på et "smertens språk" (Hellesund 2008), som er tett forbundet med rettighetsaspektet. Denne rettighetstenkningen kan avleses i odelstingsproporsisjonen. Her trekkes det blant annet på FNs menneskerettighetskonvensjon: "Retten til å inngå ekteskap er inntatt som en av de grunnleggende rettighetene i FNs universelle erklæring om menneskerettigheter" (Ot.prp.nr. 33: 9). Det kan synes som om tilgangen til disse rettighetene går gjennom en offerposisjon, noe jeg kommer tilbake til.

Konstituering av en tradisjonalistisk motoffentlighet?

Homobevegelsens mobilisering i etterkant av prisannonseringen vekker irritasjon fra det meningsdannende sjiktet i flere medier. Flere påpeker at det er de homofile som nå setter dagsorden og har definisjonsmakt: "Hva er det homobevegelsen er så redd for? Det er ingen tvil om at den allerede har vunnet kampen om sinnene og sannheten", skriver blant andre filmskaper Lars Daniel Krutzkoff Jacobsen.¹⁴ Flere påpeker at homobevegelsen gjør seg selv en bjørnetjeneste ved å protestere så høylytt. Morgenbladets samfunnsredaktør Frank Rossavik skriver blant annet: "Slik har LLH og co. skaffet prisvinneren og hennes i utgangspunktet lille gruppe av konservative medkjempere sympati. Kanskje vokser det til og med frem en slagkraftig opposisjon mot den nye ekteskapsloven, kort tid etter at den ble vedtatt."¹⁵ Hanne Skartveit i VG skriver: "Norske homofile har vunnet. I stedet for å feire seieren, fortsetter homobevegelsen kampen. Motstanderne skal knebles. Kritikk tåles ikke."¹⁶ Selv sier Monsen det slik:

Vi lever i et sensurklima. De som bestemmer er radikalliberalerne på venstresiden, som skal ha likebehandling av likt og ulikt og aldri går i dybden på moralske problemstillinger.¹⁷

Eller som Bjørgulv Braanen, Klassekampens redaktør, og tidligere Fritt Ords prisvinner (2006), skriver:

Når Nina Karin Monsen hevder at hun er utestengt fra det gode selskap, er heller ikke det noe hun selv har funnet på. Jeg tror hun har helt rett når hun kan konstantere at "radikalliberale kulturredaktører synes å ha gjort det til en vane" ikke å anmelde hennes bøker, mens de samme mediene for øvrig "har mye plass til det som ikke truer det radikalliberale hegemoniet."¹⁸

Han legger til at det er "de homofile organisasjonene som nå har flertallet på sin side, ikke Monsen. Rollene er altså byttet om." Medieforsker Henrik Grue Bastiansen sier i et intervju: "Fritt Ords Pris har dei seinare åra klart heidra tydelege motrøyster i debatten, som vinnaren i år Nina Karin Monsen", og han legger til: "Om du går på tvers av det korrekte, kostar det deg vekevis med utskjelling. Den norske opinionen kan fungera svært disiplinerte."¹⁹ Det er altså de kulturradikale, eller "radikalliberalerne på venstresida", som innehar de dominerende diskursene. De verdikonservative og tradisjonalis-

tiske, her representert ved Monsen, er marginalisert og satt i utfordrerposisjon.

Er Monsens italesettinger i så fall igangsettende for en motoffenlig bevegelse grunnet i den tradisjonalistiske diskursen? La oss forsøke å plassere henne inn i Negt og Kluges modell for motoffentlighetens dynamikk:

1. Den konstituerende fasen: Nina Karin Monsen får Fritt Ords Pris i mai 2009. Utdelingen virker som en vekker for alle de som er i mot homofilt samliv. Felles ekteskapslov har knapt blitt diskutert før loven var et faktum.²⁰ Og fra før er Monsens bok *Kampen for barnet og ekteskapet* (2009) så vidt registrert i mediene. Nå suser den inn på bestselgerlista.
2. Deloffentligheten konstituerer seg sosialt: Ulike kristne miljøer går sammen og danner 'Kristenfolket' i august 2009.²¹ De støtter seg på en tradisjonalistisk diskurs, og vil blant annet ha en gjenreising av moralbegrepet. På nyåret 2010 kjører Morgenbladet en lengre debattserie om barns rett til både en far og en mor, og om felles ekteskapslov har ført homokampen for langt.²²
3. Integrasjon og artikulering av motoffentlighetens viktigste kampsaker i mainstreamoffentligheten: Blant annet omkamp om kjønnsnøytral ekteskapslov.

Negt og Kluges modell for dannelsen av motoffentligheter er som tidligere nevnt utviklet innenfor kritisk teori. Er det likevel mulig å tenke seg at den tradisjonalistiske diskursen representerer den motoffentlige posisjonen i spørsmålet om felles ekteskapslov? Står vi overfor en norsk offentlighet der tidligere venstreradikale, kulturradikale og opposisjonelle forvalter de dominerende diskursene gjennom det politiske forvaltningsapparatet og mediene, og der mer verdikonservative krefter er satt i en utfordrerposisjon? Hvilke retoriske og politiske gevinster gir i så fall en slik posisjon?

Gevinst: Offerposisjonen

Offerposisjonen har blitt det mest legitime språket for å uttrykke diskriminering og undertrykking, og all identitetspolitikk henter sin kraft ut fra kollektiv smerte (Brown 1995, Hellesund 2008). Det er ikke bare minoriteter som trekker på en offerdiskurs, ifølge den danske historikeren Henrik Jensen. Det å innta en offerposisjon later til å bli en strategisk gevinst i løpet av det

20. århundre (Jensen 1998, Stjernfelt 2005). Offerposisjonen er med andre ord også en subjektposisjon det er mulig å utøve makt gjennom.

Ifølge den norske etnologen Tone Hellesund er flere av de norske debattene om homoseksualitet bygd opp rundt et smertens språk. Begrepsparet lidelse og medlidenhet "spiller en sentral rolle i de norske forhandlingene om homoseksualitet i samfunnet" (Hellesund 2008: 176). Denne offerposisjonen er også innebygd som en latent logikk i rettighetsdiskursen: Tilgangen til ekteskapsinstitusjonen for de som har vært utelukket, er forankret i at en er marginalisert og befinner seg på utsiden. I debatten om prisutdelingen til Nina Karin Monsen kan vi avlese dette utenforskapet. Nestlederen Guro Sibeko i LLH uttaler blant annet til Francis Sejersted: "Du tar liv ved å gi Fritt Ords Pris til Nina Karin Monsen." ²³ Ifølge Hellesund er det ikke en ubetinget fordel å få tilgang til sosial endring og rettigheter på en smertens eller offerets språk. Smerte kan skaffe inngang til et gitt fellesskap, men offerposisjonen og smertens språk utfordrer ikke den etablerte forståelsen av ulikhet mellom heteroseksuelle og andre (Hellesund 2008: 177). Sagt på en annen måte: Offerposisjonen er et tveegget sverd der rettigheter og likeverd blir motsetningspar. En kan få tilgang til oppreisning, erstatning og rettigheter via offerposisjonen, men en kan vanskelig få likeverd med på kjøpet. Offerdiskursen har en tendens til å reproducere det hierarkiske maktforholdet mellom minoritet og majoritet. Det ligger mye makt i å være den som tolererer andre. En retorikk om toleranse og inklusjon av offeret kan være basert på undertrykking av de tolererte (Brown 1995: 58).

Også Nina Karin Monsen selv trekker på den mektige offerdiskursen. I boka *Kampen om ekteskapet og barnet* beskriver Monsen hvordan hun er blitt angrepet, sensurert, forfulgt og hvordan hennes ekteskap er krenket av den nye ekteskapsloven: "Vi som nå blir diskriminert er gifte heterofile par som har ment noe med vårt ekteskap og som oppfatter oss selv som personer som har en fri vilje og kan samtykke til ekteskapet". (Monsen 2009: 137). Monsen ser her for seg at utvidelsen av tilgangen til ekteskapsinstitusjonen gjør at de heterofile diskrimineres; premissene for loven er endret i etterkant av de heterofiles kontraktsinngåelse. Monsen går til sak mot staten for å få klargjort om ekteskapet hennes, inngått i henhold til den gamle loven, er gyldig "for oss som ikke vil samtykke med den nye".²⁴ Monsen trekker her, på samme måte som homobevegelsen, på en rettighetsdiskurs: "Vår retts sak vil ta tid. Før eller siden kommer saken til en domstol eller en komité for menneskerettigheter".

Monsen taler tilsynelatende fra maktens utside – hun har ikke lenger tilgang på de symbolske ressursene, representert ved det heterofile ekteskapet, eller til en talestol i mediene – som er kapret av ”det radikalliberale etablissement”. Dette gir imidlertid ikke noe fullgodt bilde av Monsens posisjon i det norske samfunnet. Hun kan ha rett i at hun er fratatt premisset for sin opprinnelige innlemmelse i en heterofil ekteskapsinstitusjon. Men Monsen er tildelt en statsstipendiatstilling, og må slik sies å tale fra maktens innside fordi en slik tittel i seg selv gir tilgang på symbolsk makt.²⁵ Et søk i Retriever viser at Monsen har hatt relativt god tilgang på spalteplass gjennom årene: Fra 1970-tallet og fram til hun ble tildelt Fritt Ords Pris 15. april 2009, er hun omtalt hele 704 ganger i riksavisene.²⁶ Monsen faller altså ikke inn under de stemmene som Fraser mener er stengt ute fra mainstreamoffentligheten (Fraser 1992: 116). Monsen har tvert om aktivt benyttet seg av den talerstolen hun er gitt, og lar seg ikke så enkelt plassere i en offerposisjon.

Felles for både den tradisjonalistiske og den rettighetsorienterte diskursen er altså at de trekker på den mektige offerdiskursen. Denne gir diskursive gevinster gjennom tilgang til sympati og politiske rettigheter.

Statens assimileringspolitik

Kan det være at den rettighetsorienterte diskursen har mer til felles med den tradisjonalistiske diskursen enn offerspråket? Når jeg åpner den rettighetsorienterte diskursen og ser nærmere på dens enkelte elementer, blir det uklart om den egentlig søker å utfordre den bestående ideen om ekteskapet. På samme måte som den tradisjonalistiske diskursen, holder den rettighetsorienterte diskursen fram ekteskapet som en forpliktende, fast og trygg ramme for familien: ”Ekteskapet kan være med og gi trygge og velprøvde rammer rundt familielivet i samfunnet vårt for de som ønsker og velger å gifte seg”, som det heter i høringsuttalelsen fra LLH (Ot.prp.33: 24).

Debatten står slik relativt langt fra den vi hadde i Norge på 1970-tallet da nye liberale og seksualpolitiske ideer vokste fram i Europa, og homobevegelsen ønsket brudd med de borgerlige forestillingene om ekteskapet. I løpet av 1980-årene kom imidlertid rettighetstenkningen til å stå sterkt innenfor det sosialpolitiske feltet i Norge, ikke minst på grunn av internasjonale konvensjoners fokus på likestilling. I 1981 vedtok Europarådet at homoseksuelle fullt ut skulle likestilles med heteroseksuelle, og i 1984 fulgte Nordisk ministerråd

opp. Homoorganisasjoners slagkraft ble langt større når minoriteten kunne hevde seg diskriminert. Det var ikke lenger handlingsrom til å kjempe for et mangfold av samlivsformer (Andersen 2009: 127). Dette er kanskje noe av grunnen til at det ikke finnes mange spor av den ekteskapskritiske diskursen i Norge våren 2009. Dette til forskjell fra debatten om felles ekteskapslov i Sverige: Her foreslo det politiske partiet FI at en ny ekteskapslov ikke bare skulle være kjønnsnøytral, men også utfordre tosomheten som norm. Loven ville både gi ikke-heteroseksuelle par juridiske rettigheter som heteroseksuelle, men også gi barn med tre sosiale foreldre juridisk rett til alle sine foreldre, ikke bare to av dem. FI ønsket en lovendring ut fra hvordan mennesket lever i praksis, i stedet for i "en föreställningsvärld med en normativ tosomhet som ska vara evig – trots att vi inte har en verklighet som stämmer överens med detta", som Tiina Rosenberg uttalte.²⁷ Disse forslagene skapte massiv debatt i svenske medier (Bromseth 2007: 91).

Det finnes svært få spor av en slik diskurs i debatten om felles ekteskapslov i Norge i 2009. Ved å vektlegge ekteskapet og tosomheten som den beste normative rammen for ansvarlige relasjoner, har homobevegelsen kanskje kommet i skade for å usynliggjøre andre samlivsformer. Eller som det heter i delutredningen til felles ekteskapslov:

Det kan hevdes at homofile og lesbiske i kampen for en utvidet ekteskapslov bidrar til diskriminering av andre måter å leve på, eksempelvis de som velger samboerskap, kollektiv, de som lever alene, de som er eneforsørgere. (..) Et alternativ kunne være å avskaffe den offentlige ekteskapslovgivningen, og man avskaffer samtidig den nåværende privilegeringen av ekteskap i forhold til andre relasjoner, skriver filosof Tove Pettersen.²⁸

Det som endres er altså ikke ekteskapsinstitusjonen i seg selv. Endringen består i at flere får tilgang til denne rettigheten, og slik styrker staten i realiteten ekteskapet gjennom biopolitikken. Dette kommer da også eksplisitt fram i forslaget til ny ekteskapslov:

Det vil etter departementets vurdering være en positiv endring som innebærer at flere kan få mulighet til å velge ekteskapet som samlivsform, og departementet ønsker på denne måten å styrke ekteskapet (Ot.prp.nr. 33: 26).

Den rettighetsorienterte diskursen har blitt tatt opp i biopolitikken, som via domstolene assimilerer likekjønnede par inn i den samme forståelsen av par-

forholdet som det ulikekjønnede har. Slik tar staten på seg et omsorgsansvar for den enkelte, og hjelper til med å forme oss gjennom normer som vi anerkjenner, som heteronormativiteten, tosomheten, foreldreansvar og trofasthet.

Det er den heteronormative forståelsen av ekteskapet som ligger til grunn for statens biopolitikk, altså antakelsen om at det heteroseksuelle parforholdet er noe enhetlig, opprinnelig og naturlig, og dette får forrang over andre samlivsformer. Også Monsen trekker på denne forståelsen om heteronormativiteten som en gitt original gjennom dette utsagnet: "Et ekteskap er noe bare en brud og en brudgom kan inngå. Folk flest vil se bruden i kvinnen og ikke i mannen, brudgommen i mannen og ikke i kvinnen. De homofile parene er bare simili, de heterofile er selve paret" (Monsen 2009: 100).

Den amerikanske filosofen Judith Butler forstår kjønn som en performativ kategori, som skaper reelle effekter, eller som bringer inn i verden det som benevnes (Butler 2005: 85). Når likekjønnede par nå er brakt inn under den ekteskapsloven, er det gjentakelse av en norm, som er avhengig av å siteres gjennom performative talehandlinger i en gitt kontekst for å framstå som original og naturlig (Loxly 2007: 9). "Jeg erklærer dere herved for hustru og ektemann" er ikke et utsagn som utsier noe om fakta, det skaper en hustru og en ektemann idet det utsies; det bringer med andre ord inn i verden det som benevnes (Jegerstedt 2008: 76). Samtidig skjer det en betydningsforskyvning med den nye felles ekteskapsloven, ved at dette sitatet *feilsiteres*, og nettopp her ligger potensialet for politisk endring (Jagger 2008: 121). Sitatet blir nå til "jeg erklærer dere herved for hustru og hustru" eller "ektemann og ektemann". Jeg vil hevde at denne feilsiteringen bringer nye subjektposisjoner inn i verden, og at det nettopp her ligger et subversivt endringspotensial som får konsekvenser også utenfor kirkerommet. Samtidig vil også dette sitatet på sikt bli en norm som reproducerer seg selv, og som baserer seg på det heteronormative scriptet.

Forskyvning av ekteskapsinstitusjonen

Nina Karin Monsen har med andre ord delvis rett når hun sier at ekteskapsinstitusjonen endrer seg idet likekjønnede får tilgang. Det skjer en feilsitering i at talehandlingen bringer nye subjektposisjoner inn i verden. Det er nærliggende å tro at denne symbolske handlingen vil føre til større aksept av homofile og lesbiske. Samtidig er aksepten basert på at likekjønnede par lar

seg assimilere inn i heteronormativiteten. Loven har vidtrekkende konsekvenser for utformingen av selvet, blant annet i spørsmålet om assistert befruktning. Skal lesbiske par få hjelp til assistert befruktning, må de leve i et ekteskapslignende forhold.²⁹ Befruktning som finner sted utenfor det norske helsevesen kan ikke uten videre regnes som foreldreskap.³⁰ Staten utvider slik sin biopolitiske virksomhet gjennom ekteskapslovgivningen. Dette er i samsvar med Foucault forståelse av at samtidig med at subjektet tildeles rettigheter, underkastes det også regulerende normer og sosial kontroll.

Loven kan likevel sies å utfordre den tradisjonelle sammenhengen mellom biologi, kjønn og foreldreskap, og den reiser spørsmål om hva som skal danne basis for barns oppvekst (Andersen 2009: 130). Den nye loven knytter ikke omsorgsevne til biologi, og reiser blant annet spørsmål som: Er det en forutsetning for en god oppvekst at foreldrene er mann og kvinne? Nettopp noen av disse spørsmålene var det også Monsen reiste i debatten: "Har Stortinget rett til å planlegge ufrivillig farløse og, om noen år, morløse barn? Har vel hundre politikere rett til å ensidig å nekte barna fulle menneskerettigheter?" (Monsen 2009: 37). Slik sett skjer det en forskyvning av ekteskapsinstitusjonen, men har de normative diskursene som ligger til grunn for ekteskapsloven blitt radikalt utfordret av en reell motoffentlig posisjon?

Konklusjon: Hvem er motoffentlige i landet her?

Hvor radikalt må en gruppering bryte med dominerende normer for å kunne regnes som motoffentlig? Motoffentlighetsbegrepet er forankret i kritisk teori, som vektlegger det marginaliserte og opposisjonelle aspektet (Negt og Kluge 1974, Felski 1989, Fracer 1992, Warner 2005).

Felles ekteskapslov og oppslutningen om ekteskapsinstitusjonen kan forstås som en hegemonisk diskurs, som foreløpig har lyktes i å etablere seg som den dominerende. Den tradisjonalistiske diskursen har søkt å utfordre denne ved å gjeninnsette en tidligere privilegert posisjon: nemlig bevaring av ekteskapets eksklusivitet mellom mann og kvinne. Vi snakker altså ikke om en diskurs som kommer nedenfra, men om en diskurs som tidligere har vært i posisjon, og som nå *delvis* har kommet i opposisjon. Dette bildet av en diskurs i opposisjon forsterkes av den pågående kulturkampen, der kulturradikalerne sies å forvalte meningsapparatet i mainstreammediene, og der verdikonservative – og herunder den tradisjonalistiske diskursen – er satt i en utfordrer-

posisjon. Staten har på en rekke områder lyttet til den kulturradikale posisjonen, og legalisert utvidede rettigheter med hensyn til seksualitet, familie og fellesskap. Samtidig er det slik at den tradisjonalistiske diskursens momenter – biologi, slekt og religion – fortsatt legger premissene for deler av dominerende diskurser i norsk offentlighet, og derfor ikke uten videre kan kalles opposisjonelle. Det er videre vanskelig å se at Nina Karin Monsen egentlig har ”utviklet alternativ politisk oppførsel og alternative normer for offentlige talemåter”, slik Fraser definerer en motoffentlighet (Fraser 1992: 116). Monsen trekker i overveiende grad på den rasjonelt-analytiske diskusjonsmåten, som er Habermas ideal for en borgerlig offentlighet (Habermas 1999). Hun er heller ikke, som hun selv påstår, utestengt fra mainstreammediene i spørsmål om ekteskap og familie. Som jeg har dokumentert hadde hun relativt god tilgang til en talestol i de meningsbærende mediene allerede før Fritt Ords Pris. Det er altså vanskelig å argumentere for at Monsen innehar en motoffentlig posisjon i Frasers forstand.

Den rettighetsorienterte diskursen er forankret i opposisjon fordi den har utfordret forestillingen om at ekteskapsinstitusjonen bare skulle omfatte ulikekjønnede par. Bevegelsen har lyktes i å utvikle alternative talemåter utenfor mainstreammediene, som så har blitt spilt inn i mediene og i det politiske feltet.³¹ Representanter for bevegelsen trekker også delvis på et affektivt og følelsesladet språk, noe som gjerne kjennetegner motoffentligheter knyttet til kjønn og seksualitet som ikke alltid tilpasser seg den borgerlige modellen av rasjonell-kritisk debatt (Warner 2005: 50). Slik sett kan vi si at den rettighetsorienterte diskursen er forankret i en motoffentlig bevegelse som lykkes med sin identitetskamp, i og med felles ekteskapslov. Vi har med andre ord å gjøre med en diskurs som har gått fra opposisjon til delvis posisjon. I det den rettighetsorienterte diskursen innlemmes i lovteksten blir den assimilert og mister noe av sitt kritiske potensial. Da resiterer den det heteronormative scriptet.

Den tredje mulige posisjonen, den ekteskapskritiske setter spørsmålsteget ved privilegeringen av ekteskapet foran andre måter å organisere samliv på. Den ønsker å drøfte hva forpliktende samliv kan bestå av uavhengig av kjønn, seksualitet og på tvers av tosomheten. Denne diskursen kommer nedenfra, det vil si fra endringer i folks dagligliv som tidligere har blitt forstått som private (Fraser 1992: 126), og som omfatter både sammekjønnspar og ulikekjønnspar, som ofte lever skilt, og med ’mine og dine barn’, men der jussen henger etter og ikke tar høyde for at et barn kan ha flere enn to sosiale og juridiske foreldre. Denne diskursen er kritisk til den rettighetsorienterte diskursen

fordi den går for langt i å assimilere seg med heteronormativiteten. Den er dertil kritisk til den tradisjonalistiske diskursen fordi den ekteskapskapskritiske diskursen ønsker et brudd med den tradisjonelle forståelsen av ekteskap og samliv. Denne diskursen er vanskelig å få øye på i mitt materiale. Den er med Foucault utgrenset og brakt til relativ taushet. Slik kan den også forstås som potensielt motoffentlig i Frasers forstand.

Det er dermed mulig å hevde at det ikke finnes noen posisjon som har maktet å konstituere seg som reelt motoffentlig i debatten om felles ekteskapslov. Det kan virke som om offerposisjonen er en mer hensiktsmessig strategi overfor myndighetene enn den motoffentlige posisjonen. Staten innlemmer nye krav fra sosiale og politiske bevegelser så sant de ikke på en grunnleggende måte rokker ved de tradisjonelle institusjonene. Slik har staten befestet sitt grep om den livsformende makten gjennom biopolitikken. Synet på ekteskapet og tosomheten som den best tenkelige rammen for individets livsutfoldelse er styrket.

Noter

1. En stor takk til Wencke Mühleisen, Anne Krogstad og Håkon Larsen for kommentarer. Også takk til redaksjonens to anonyme konsulenter som har bidratt med konstruktiv kritikk.
2. Lov 4.juli 1991 nr. 47 om ekteskap (ekteskapsloven) som endret 27.juni 2008 ved lov nr. 53 (felles ekteskapslov). Den nye loven åpner for at to personer uavhengig av kjønn kan inngå ekteskap. Kirken, og andre trossamfunn har rett, men ikke plikt, til å vie likekjønnede par.
3. Negt og Kluge (1974) står i en marxistisk tradisjon, der de ser for seg en politisk utopi, med seier for arbeiderklassens forståelser og begreper i den generelle offentligheten i siste trinn.
4. Det finnes i alt seks delutredninger til felles ekteskapslov, blant annet om barn som vokser opp med likekjønnede foreldre og internasjonale konsekvenser av en ny lov. Jeg har valgt å fokusere på 'Hva er et ekteskap' fordi denne er mest relevant for problemstillingen min som knytter seg til kampen om forståelsen av ekteskapsinstitusjonen. Alle delutredningene finnes for øvrig her: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/høyringar/høringsdoki/2007/felles-ekteskapslov-på-høring/-2.html?id=467529>
5. Morgenbladet er ikke registrert i Retriever, men avisen har sitt eget nettarkiv, og jeg har brukt de samme utvalgskriteriene her, som beskrevet for det øvrige materialet.
6. Jeg kunne for eksempel definert og redegjort for en verdiliberal diskurs, en kristenkonserverativ diskurs, en humanistisk diskurs, en biologisk diskurs eller en sosialkonstruktivistisk diskurs.
7. Blant disse nevnes gjerne forskeren Asle Toje, forfatteren Aslak Nore som har problematisert norsk innvandringspolitikk, journalisten Jon Hustad som har satt søkelys på utdannings-systemet, journalist Anne Viken som har kritisert feminismen, religionshistorikeren Hanne

Nabintu Hærland som hevder at religion og moral er marginalisert i det offentlige rom, og endelig Harald Eia som gjennom programmet hjernevask tar for seg det samfunnsvitenskapelige feltets mangel på interesse for biologi.

8. Se jurybegrunnelse: http://www.fritt-ord.no/no/hjem/mer/nina_karin_monsen_far_fritt_ords_pris_for_2009/
9. Dagbladet 18.08.2009
10. Kronikk i Aftenposten 15.05.2009
11. Dagbladet 05.05.2009
12. Dagbladet 04.05.2009
13. VG 05.05.2009
14. Dagbladet 18.08.2009
16. 29.04.2009
17. Aftenposten 17.04.2009
18. Klassekampen 28.04.2009
19. Klassekampen 18.04.2009
20. Det finnes bare 306 treff på søkeordet 'felles ekteskapslov' i de meningsbærende riksavisene på 2000- tallet.
21. <http://kristenfolket.no/index.php/om-oss>
22. Debattserien igangsettes av en artikkel skrevet av journalist Simen Sætre, som oppsøker et sykehus med tanke på å bli sæddonor (08.01.2010).
23. Dagbladet 05.05.2009
24. Dagbladet 27.06.2009
25. Statsstipendiattstillinger tildeles av Stortinget gjennom statsbudsjettet, og er et livslangt stipend til personer som bidrar med arbeid av samfunnsmessig betydning.
26. Jeg har foretatt et søk på 'Nina Karin Monsen' i Aftenposten, Dagbladet, Dagens Næringsliv, Dagsavisen, Klassekampen, Morgenbladet, Ny Tid og VG. Monsen har foruten å ha forfattet en rekke kommentarer selv, blitt omtalt i motinnlegg, anmeldelser og intervjuer. Monsen har vært aktiv i debatter om alt fra kvinnebevegelsens begrensninger til kjønnskvotering og familiepolitikk.
27. Aftenbladet 08.09.2005
28. Tove Pettersen (2008): 12. "Hva er et ekteskap?" <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/hoyringar/hoeringsdok/2007/felles-ekteskapslov-pa-horing/-2.html?id=467529>
29. Det siktes med dette til at samboerskapet skal være av en viss stabilitet. 'Forarbeidene til lov har antydnet 3-5 års varighet'.
30. 'Dette innebærer at medmorskap i barneloven ikke vil omfatte barn som blir til ved inseminasjon utenfor et kontrollert helsevesen. Foreldreskap må i disse tilfellene fastsettes ved stebarnsadoptionsjon. Dette kan imidlertid kun skje hvis partene er gift eller registrerte partnere' (Ot.prp. 33: 74). Ekteskapet blir her den eneste institusjonelle rammen et barn kan bli til under, gitt at det er født utenfor statlig kontroll.
31. Homobevegelsen konstruerer for eksempel nye ord som *medmor* (medforelder til biologisk mor) og *storkbarn* (barn blitt til ved inseminasjon ved storkklinikken i Danmark) som etter hvert blir tatt opp i mainstreammediene.

Referanser

- Andersen, Arnfinn (2009): "Det norske seksuelle medborgerskap" s.121–136. I Mühleisen og Røthing (red) *Norske seksualiteter*. Oslo: Cappelen
- Asen, Robert (red) (2001): *Counterpublics and the State*. New York: State University of New York Press
- Bauman, Zigmunt (2004) *Flydende kjærlighet*. København: Hans Reizels forlag
- Bauman, Zigmunt (2005): *Liquid Life*. Camebridge: Polity
- Brown, Wendy (1995): *States of Injury. Power and Freedom in Late Modernity*. New Jersey: Princeton University Press
- Bromseth, Janne (2007): "Rettinghetspolitikk i et skeivt perspektiv" s. 89–98 i *Tidsskrift for kjønnsforskning*. Nr. 2 Oslo: Universitetsforlaget
- Butler, Judith (2005): "Imitation og genusmyteri" i T. Rosenberg (red.) *Könnet brinner!* Stockholm: Natur og kultur.
- Felski, Rita (1989): *Beyond Feminist Aesthetics*. Cambridge: Harvard University Press
- Giddens, Anthony (1997): *Modernitetens konsekvenser*. Oslo: Pax forlag
- Fraser, Nancy (1989): *Unruly Practices: Power, Discourse and Gender in Contemporary Social Theory*. Cambridge: Polity Press
- Fraser, Nancy (1992): "Rethinking the Public Sphere: A Contribution to the Critique of Actually Existing Democracy", s.109– 142 I: C. Calhoun (red.): *Habermas and the Public Sphere*. Camebridge: MIT Press
- Fraser, Nancy (2003): *Den radikala fantasin. Mellom omfordeling och erkännande*. Uddevalla: Bökforlaget Daidalos.
- Foucault, Michel (1999): *Seksualitetens historie 1. Viljen til viten*. Oslo: Pax
- Foucault, Michel (2002): *Seksualitetens historie 3. Omsorgen for seg selv*. Oslo: Exil
- Habermas, Jürgen (2002 [1961]): *Borgerlig offentlighet*. Trondheim: Gyldendal
- Habermas, Jürgen (1999): *Kommunikativ handling, moral og rett*. Oslo: Tano
- Hellesund, Tone (2008): *Identitet på liv og død*. Oslo: Spartacus
- Hernes, Helga (1987): *Welfare State and Woman Power. Essays in State Feminism*. Oslo: Norwegian University Press
- Jagger, Gill (2008): *Judith Butler. Sexual Politics, Social Change and the Power of Performativity*. New York: Routhledge
- Jegerstedt, Kari (2008): "Judith Butler", s. 74–86 I: E. Mortensen (red.)

- Kjønnsteori*. Oslo: Gyldendal
- Jensen, Henrik (1998): *Offrets århundrede*. København: Samleren
- Jokstad, Gunnvi (2008): *Ansvarlige voksne i praksis: et forsøk på å lese utvalgte tekster av Nina Karin Monsen og Zygmunt Bauman for å reflektere over begrepet ansvar*. Bergen: Norsk Læreakademi
- Laclau, Ernst og Chantal Mouffe (2002): *Det radikale demokrati*. Roskilde: Universitetsforlaget.
- Lindhardt, Jan (2001): *Den kulturradikale utfordring*. København: Tiderne skifter
- Longum, Leif (1986): *Drømmen om det frie mennesket: Norsk kulturradikalisme og mellomkrigstidens radikale treklover Hoel-Krog-Øverland*. Oslo: Universitetsforlaget
- Loxly, James (2007): *Performativity*. New York: Routledge
- Lykkeberg, Rune (2008): *Kampen om sandhedene*. København: Gyldendal
- Monsen, Nina Karin (2009): *Kampen om ekteskapet og barnet. Konsekvenser, argumenter og analyser: gi oss vårt ekteskap tilbake!* Oslo: Avenir Luther
- Mühleisen, Wencke og Åse Røthing (2009): *Norske seksualiteter*. Oslo: Cappelen forlag
- Negt, Oscar og Alexander Kluge (1974): *Offentlighet og erfaring*. Oslo: Nordisk sommeruniversitets skriftserie
- Rokkan, Stein (1967): *Stat, nasjon, klasse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Stjernfelt; Frederik & Søren Ulrik Thomsen (2005): *Kritik af den negative opbyggelighed*. Valby: Vindrose
- Stormhøj, Christel (2006): *Poststrukturalismer – vitenskapsteori, analysestrategi, kritikk*. Frederiksberg: Forlaget samfundslitteratur
- Tjønneland, Eivind (2009): "Kulturradikalismens muligheter", s 134–136 i *Vagant 4 / 2009*. Oslo: Cappelen Damm
- Willis, Paul (1977): *Learning to Labour*. Farnborough : Saxon House
- Warner, Michael (2005): *Publics and Counterpublics*. New York: Zone books

Sammendrag

Denne artikkelen dokumenterer at det pågår en kamp om den motoffentlige posisjonen i den norske offentligheten. Utgangspunktet for analysen er utdelingen av Fritt Ords Pris til Nina Karin Monsen 16. april 2009, og den massive debatten som oppstod i mediene. Nina Karin Monsen blir her stadig referert

til som representant for en marginalisert og opposisjonell stemme; en posisjon som sjelden får tilgang til mediene. Denne posisjonen har mye til felles med den motoffentlige posisjonen, som ofte står i et konfliktfylt forhold til mainstreammediene. I artikkelen stilles følgende spørsmål: Har Monsen en slik motoffentlig rolle i debatten om felles ekteskapslov? Hvilke andre grupper inntar eventuelt de motoffentlige posisjonene i denne debatten? Analysen konkluderer med at det er vanskelig å få øye på en reell motoffentlig posisjon i debatten om ekteskapsinstitusjonen våren 2009. De ekteskapskritiske stemmene, som kunne inneha en reell motoffentlig posisjon, er brakt til taushet. Både homobevegelsen og Monsen trekker på den mektige offerdiskursen, en diskurs som kan synes å gi større retoriske og politiske gevinster enn den motoffentlige posisjonen.